

Саган О. В.,
аспірантка Національного інституту стратегічних
досліджень при Президентіві України
(Київ, Україна), E-mail: olia.sagan@yandex.ua

ІСПАНІЯ У ПРОТИДІЇ ЕКСТРЕМІЗМУ І ТЕРОРИЗМУ В ПЕРІОД НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

***Анотація.** У статті аналізуються національні особливості проявів терористичної загрози в Іспанії, її підґрунтя та політика протидії екстремізму і тероризму іспанського уряду в умовах поширення світового терористичного інтернаціоналу.*

***Ключові слова:** тероризм, громадянська війна, радикальні організації, національний розкол, конфлікт, національно-визвольні рухи, терористичні організації, державна безпека, політика протидії екстремізму і тероризму.*

Постановка проблеми. Феномен політичного тероризму є добре відомим багатьом західним державам ще задовго до трагічних подій, які сталися 11 вересня 2001 року в США. У міжнародному житті небезпека цього явища полягає у тому, що своїм корінням воно походить з історичних, ідейно-політичних і світоглядних реакцій певної частки суспільства на сьогодення і перспективи своєї країни, яка свої погляди і наміри реалізує через відкриту боротьбу з центральною владою у вкрай небезпечний спосіб. З різних причин країнознавчі характеристики цього явища мають свої особливості і відтінки, проте їх об'єднує одне – це прагнення з боку певних політичних сил дестабілізувати політичну систему країни й у такий спосіб послати меседж владі щодо необхідності поступок у надто чутливих питаннях національного розвитку.

Світові події останнього десятиліття лише загострили терористичну тематику і підтвердили негативні прогнози у цій сфері міжнародної політики. Сьогодні терористичний рух і екстремізм стають ресурсом політики сил як в середині країни, так і сил зовнішніх, для яких цей ресурс вже давно став інструментом стратегії «непрямих дій», завдяки якому вони втручаються у внутрішні справи суверенних країн. Свідченням цього є уроки і наслідки арабської весни, внаслідок якої фактично дестабілізовано весь Близькосхідний регіон, події у Південно-Східних районах України, невщухаюче протистояння з терористичними угрупованнями в країнах Європи, Близького і Середнього Сходу.

Гостроту проблеми, яка набуває міжнародного масштабу можна відчутти з окремих аналітичних матеріалів спецслужб США, Російської Федерації та таких країн ЄС як Франція, Велика Британія, Німеччина, Данія тощо, які періодично попадають у ЗМІ. Не оминула проблема тероризму й екстремізму і таку благополучну країну Європи як Іспанію, яка у період своєї новітньої історії, а саме з часу повернення до влади короля Х. Карлоса після падіння режиму генерала Франко знову опинилася у стані громадянського протистояння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У новітній історії Іспанії теми громадянського миру і боротьби з тероризмом є найбільш співзвучними. Ця країна має глибокий досвід тривалої боротьби з різними типами тероризму (від анархо-тероризму, ліворадикального та етнічного до міжнародного) і екстремізму, яка фактично триває протягом більш ніж століття. Її гострота нагадує знайому хвилю синусоїди де підйоми змінюються спадами, а спади знову переходять у підйоми. Картинку терористичних вилисків засвідчили 1890 рік, 1904–1909 роки, 1914–1918 роки, 1970–1980 роки, та 2004 рік [1]. Історію й аспекти громадянського протистояння у такий спосіб в іспанському суспільстві описують М. П. Требин, А. Сентябрев, А. В. Шубин, А. И. Ландабасо Ангуло та А. М. Коновалов, И. Полонский, С. Хенкин [2; 3; 4; 5; 6; 7] та інші дослідники.

Головну причину привнесення тероризму й екстремізму як способу вирішення соціальних проблем в іспанське суспільство ці дослідники пов'язали з крайнім зубожінням більшості населення країни на початку XX століття, слабкістю іспанського капіталізму, що привело до вражаючої нерівномірності у розвитку між окремими районами країни та залежністю монархічної влади від національного капіталу. За таких умов лейтмотив боротьби за краще життя народу віддзеркалив ідеї справедливості і свободи як одвічно недосяжних бажань, але разом з тим омріяних орієнтирів людського буття. Інструментом втілення цих ідей у практику досягнення соціальної справедливості стали різноманітні організації анархо-синдикалістського спрямування наприкінці XIX століття, які в силу соціально-економічних причин національного розвитку країни й очолили революційний рух. На додаток соціально-економічне напруження в країні було посилено національно-етнічними особливостями окремих районів країни та зовнішнім чинником щодо формування національної ідентичності Іспанії. Наприклад, у феномені «країни басків» присутній вплив різноманітних іноземних резидентів-революціонерів та груп, які протягом всієї іспанської історії привносили у протистояння басків з центральною владою елементи радикалізму й непримиримості. З огляду на реалії іспанського сьогодення можна сказати, що багато в чому ці відгуки революційної хвилі минулого зберігають свою вагу і досі та слугують джерелом живлення іспанського сепаратизму і радикалізму у майбутньому.

Виходячи з вищезазначеного, **метою** статті є фрагментація феномену сучасного світового тероризму у його країнознавчих межах окремої країни, якою є Іспанія, аналіз особливостей цього явища в історії країни та розкриття заходів уряду країни щодо нейтралізації діяльності терористичних організацій на підставі вже набутого історичного досвіду.

Матеріали й методи. Основу аналізу склали праці, які розкривають заявлений предмет дослідження, яким виступає терористичний рух в Іспанії. Проте такий загальний посил потребує більш уважного погляду й уточнення. Адже йдеться про явище національно-особливого характеру, де взаємодіють різноманітні соціальні групи й гравці, які переслідують відмінні цілі. На додаток факторний чинник національного політичного й духовно-культурного простору неабияк впливає на соціальні реакції цих груп. Отже змістовне розкриття політичної поведінки дієвих груп стає можливим завдяки системному підходові де окремі елементи соціуму, що її утворюють або взаємодіють, або відштовхують один одного. Оскільки йдеться про такі складні явища як тероризм і екстремізм то основними методами дослідження, які використані при підготовці статті є історичний, системний, структурно-функціональний.

Результати дослідження. У картині протистояння влади і терористичного руху в новітній історії Іспанії особливе місце посідає іспанський анархо-тероризм. За експертними оцінками анархо-тероризм є праформою того різновиду терору, від якого страждала Іспанія протягом другої половини XX століття і мабуть страждатиме і надалі. Оскільки нас цікавить більш сучасний період цього протистояння, то основні історичні віхи його становлення ми визначимо більш фрагментарно. При цьому зауважимо, що йдеться про першу хвилю тероризму, який охопив Іспанію в останнє десятиріччя XIX сторіччя, і який багато в чому сформував тактику боротьби з сучасною центральною владою в Іспанії, яка вважається скоріш асоціальним явищем в житті суспільства, що не спроможна сформувати іспанській шлях в силу особливостей національно-культурного і політичного розвитку. На думку експертної спільноти загальні риси і характеристики цього анархо-тероризму у багатьох випадках співпадають з тими, які мають сучасні терористичні акції в країні [3]. Отже початок поширення ідей анархізму в Іспанії пов'язано з італійцем на прізвище Фанеллі, який був приблизником поглядів відомого російського революціонера анархіста Бакуніна,

і який вважався його емісаром в країнах західної Європи. Саме його приїзд в Барселону та Мадрид у 1868 році став початком народження анархо-тероризму. Через п'ять років організація бакуністів в Іспанії вже нараховувала більш ніж 60 тисяч членів, об'єднаних у 270 місцевих федерацій. Іспанія стала країною, яка мала найбільш потужний у Європі анархічний рух з багаторічними традиціями та місцем, де анархо-тероризм отримав найбільш широкого поширення [8].

Незважаючи на те, що ідеї анархістського вчення виникли за межами Іспанії його суть відповідала настроям робітників та селян Іспанії, які в 60-х – 70-х роках XIX століття склали найбільш знедолену і переважну частину населення. Збереження пережитків феодалізму та повільний і нерівномірний розвиток капіталізму в Іспанії кінця XIX – початку XX століття створювали об'єктивні умови для збереження впливу анархістів в країні. Слабкість промислового робітничого класу, переважання в містах ремісників та дрібної буржуазії, стійкість партикуляристських традицій та прагнень, відповідність ідей анархізму настроям та прагненням значної частини іспанського селянства та батрацтва, стихійна революційна бунтарська традиція іспанського народу стали найважливішими першопричинами успіху цього ідейного напрямку [8]. І хоча рух на початку XX століття значно зміцнився, проте в громадянській війні 1936–1939 років анархізм виявився надто слабким у воєнному відношенні і в ході каральних акцій військ Франко в Андалусії та Барселоні практично зазнав повного розгрому.

Анархістські організації Іспанії практично припинили своє існування, а керівництво руху опинилося у вигнанні [8]. Проте дух боротьби закладений анархізмом у свідомість певної частки населення країни проявився спочатку у партизанському русі під час другої Світової війни, а потім у боротьбі проти хунти генерала Франко, яка точилася на півночі країни аж до 60-х років минулого століття. Цю боротьбу здійснювали два види політичних організацій – національно-визвольні організації етнічних меншин, що проживали в окремих районах компактними групами, та ліворадикальні організації антифашистської спрямованості – комуністичні або анархістські. Всі вони були зацікавлені у поваленні режиму Франко – ліві з ідеологічних зображень, а національно-визвольні – через жорстку політику франкістів по відношенню до національних меншин [6]. Як свідчать фахівці саме це стало основою підготовки для майбутніх терористичних організацій, які проявили себе вже у новітній історії Іспанії [8; 9].

Після смерті Франко політичне життя в країні почало стрімко змінюватися. Влада була повернена до монаршої сім'ї з династії Бурбонів і новим королем став Хуан Карлос де Бурбон. Саме ці події стали початком демократизації, що передбачала розширення громадянських прав і свобод та розвиток парламентаризму. Проте хоча репресії проти комуністів та анархістів все ще продовжувались, але вони мали вже набагато менший розмах [6]. Поступове зниження напруженості політичного протистояння призвело до зменшення активності радикальних угруповань, зокрема й розпуску такої відомої організації як ФРАП, яка була створена в 1973 році на з'їзді іспанських комуністів, і яка була розпущена в 1978 році [10].

З прийняттям в Іспанії нової конституції, яка проголошувала країну демократичною державою та перетворювала Іспанію на «державу автономій», уряд пішов на певні поступки баскському, каталонському та галісійському національно-визвольним рухам. В першу чергу це пояснювалося відсутністю реальних прав і свобод у національних меншин, що могло призвести до нової хвилі протистояння національних окраїн з центральною владою. Зважаючи на вкрай низький рівень реальної автономії національних регіонів, націоналістично налаштовані представники місцевих ліворадикальних організацій не збиралися погоджуватися з тим рівнем свобод, який був наданий регіонам Мадридом, та планували продовжувати збройну боротьбу з режимом аж до досягнення справжньої автономії, або навіть політичної незалежності своїх територій.

Тому саме національні регіони Іспанії як Країна Басків, Галісія та Каталонія стали головними осередками нового збройного опору вже всім подальшим постфранкістським урядам. На додаток переконані франкісти, які були впевнені у хибності прийнятого новим урядом країни політичного курсу, створювали власні озброєні угруповання, що почали вести боротьбу з баскським сепаратизмом та ліворадикальним рухом, що ще більш загострило проблему внутрішнього миру в країні [6].

Проте, незважаючи на нові реалії політичного життя Компартія Іспанії (відроджена) та низка ліворадикальних організацій підписавши «Програму з п'яти пунктів» фактично підтримали уряд Іспанії у курсі на демократизацію країни і встановлення внутрішнього миру. В число п'яти пунктів входили: повна і загальна амністія для всіх категорій політичних в'язнів та політичних вигнанців, разом з відміною антитерористичного законодавства, спрямованого на боротьбу з радикальною опозицією; тотальне очищення органів влади, правосуддя та поліції від колишніх фашистів; скасування всіх обмежень політичних та профспілкових свобод в країні; відмова від вступу Іспанії до НАТО та звільнення країни від американських військових баз; негайний розпуск парламенту та проведення вільних виборів з рівним наданням доступу до них усіх політичних партій країни.

Звісно реалізація усіх цих пунктів не відповідала намірам тамтешніх правлячих сил Іспанії, оскільки це неминуче призвело б до погіршення відносин зі Сполученими Штатами Америки та появи в Іспанії чисельних економічних та дипломатичних проблем. На додаток уряд мав побоювання, що у разі повної демократизації політичного життя країни до складу парламенту можуть потрапити представники непримиренної комуністичної опозиції. Ситуація вагання, політичної невизначеності і неготовності уряду щодо реалізації «Програми з п'яти пунктів», спонукали лівих продовжити боротьбу. Найрадикальнішою силою стала ГРАПО – Група патріотичного антифашистського опору першого жовтня (Grupos de Resistencia Antifascista Primerode Octubre). В межах Іспанії і за її межами цю групу вважали найбільш дієвою й організованою. Мішенями ГРАПО все частіше ставали представники іспанської влади та силових структур. Крім того організацією було проведено низку нападів на співробітників поліції і військовослужбовців іспанської армії. Проводили активісти ГРАПО й акти експропріації на «потреби революційного руху» і викрадення представників бізнесових кіл [6]. Проте незважаючи на такий тиск на владу велика кількість чиновників, яка прийшла за часів Франко продовжувала залишатися на своїх постах як в органах державної влади, так і в систем судочинства.

Відновлення демократії в Іспанії викликало зміну політики держави, пов'язаної і з антитерористичною діяльністю. Передусім це проявилось у деполітизації сфери переслідування за злочини пов'язані з тероризмом. Нововведеннями у сфері боротьби з тероризмом стало створення Національного трибуналу та відповідних судів загальної юрисдикції. Вище згадані зміни були закріплені у Королівському Декреті-Законі від 4 січня 1977 року. Практично він переніс вже діючі норми без будь-яких змін у доповнення до Кримінального кодексу Іспанії і виключив інкримінацію (презумпція вини) в тероризмі, яка була у Кодексі воєнної юстиції. З цього моменту починається ще більш інтенсивна законодавча діяльність, спрямована на боротьбу з тероризмом. В грудні 1978 року приймається Закон, в якому в принципі відмовлено від терміну «терористичні злочини», а вбачаючи деякі обтяжуючі вини обставини та нові види інкримінації, які застосовуються по відношенню до загально-кримінальних злочинів і кримінальних деліктів. Свій подальший розвиток антитерористичне законодавство отримало з прийняттям 29 грудня 1978 року нової Конституції Іспанії. Стаття 55-2 Конституції визнає конституційність певних обмежень прав громадян, якщо йдеться про попередження або розслідування злочинів пов'язаних з тероризмом [1, с. 114–115].

У цей час з'явилася і перша в умовах демократизації суспільного життя країни спецслужба – Вищий центр інформації та оборони (Centro Superior de Informacion de la Defensa, CESID). У 1977 році вона фактично прийшла на зміну франкістським спецслужбам. Створити єдину службу розвідки Іспанії запропонував ще восени 1976 року генерал Мануель Гутьєррас Мелладо, віцепрезидент у справах оборони. Королівським указом у січні 1984 року CESID був безпосередньо підпорядкований прем'єр-міністру, хоча спочатку він був суто військовою організацією [11]. Проте офіційно основним антитерористичним підрозділом іспанських спецслужб залишалася Група зі спецоперацій (Grupo Especial para las Operaciones – GEO), яка була сформована іспанським урядом у 1978 році як поліцейський антитерористичний блок. В ньому проходили службу найкращі спеціалісти спецслужб Іспанії. Доречи цього ж року, зважаючи на значну ескаляцію тероризму в Іспанії, було створено й групу спецпризначення (Unidad Especial de Intervencion, UEI), підрозділ Цивільної гвардії, у коло завдань якого увійшло звільнення заручників [11].

Посилити роботу уряду країни у боротьбі з тероризмом змусила і низка терористичних актів, що відбулась у містах Іспанії у 1979 році. Найбільш гучним з них був вибух бомби в кафе «Каліфорнія», в результаті якого загинуло дев'ятеро та постраждала шістьдесят одна особа [6]. Відповіддю на це став Королівський Декрет-Закон № 3/1979 «Про безпеку громадян», який містив норми спрямовані на боротьбу з тероризмом, які не увійшли до чинного Карного кодексу [1, с. 115].

У 1981 році лідери ГРАПО Хосе Марія Санчес та Альфонсо Родрігес Гарсія Касас були засуджені Національним судом Іспанії до 270 років ув'язнення (смертна кара в країні після смерті генераліссимуса Франко була відмінена) [6]. В цей час також відбуваються зміни й у Кримінальному кодексі Іспанії. Кримінальний кодекс було доповнено (Органічний закон від 4 травня 1981 року) у частині, що стосується заколотів та тероризму, створенням спеціальних кримінальних деліктів: вступ у озброєні банди та терористичні організації, пропозиції та підбурювання щодо їх створення, а також звеличування подібних формувань. Норми, що стосуються тероризму виносяться за рамки Кримінального кодексу з метою, щоб стати об'єктом спеціального закону, що здійснив їх перегрупування у сукупність кримінальних та процесуальних положень, які застосовувалися при боротьбі з тероризмом. Цій же меті слугував Органічний закон від 26 грудня 1984 року «Про боротьбу з озброєними бандитськими формуваннями та терористичними елементами», прийнятий до виконання статтею 55-2 Конституції 1978 року, та визнаний більшістю як закон, який визначив напрям у сучасній боротьбі з тероризмом в Іспанії. У подальшому він мав суттєвий вплив на розробку іспанського Кримінального кодексу 1995 року (в тій частині, що стосується відповідальності за терористичні акти). Незважаючи на те, що деякі положення закону мали чинність лише на два роки (втратили свою актуальність 4 січня 1987 року) і неодноразово ставилося питання про його скасування та включення знов до Кримінального кодексу положень щодо збройних банд і терористичних елементів, він продовжував діяти аж до вступу в дію у 1995 року нового Кримінального кодексу Іспанії [1, с. 115–116].

Необхідно також зазначити роль, яку відіграв у боротьбі з тероризмом Органічний закон №10 «Про Карний кодекс» від 23 листопада 1995 року, яким був введений в дію новий Кримінальний кодекс Іспанії. У новому Кодексі значне місце відводилося положенням, що стосувалися тероризму. Зокрема у статтях розділу II «Про тероризм» зазначені умови, за яких вчинені дії визнаються терористичними, а також передбачене покарання [1, с. 116].

У 1982 році ГРАПО запропонувала прем'єр-міністру Іспанії Феліпе Гонсалесу заключити перемир'я. У результаті тривалих перемовин в 1983 році з керівництвом Міністерства внутрішніх справ Іспанії, більша частина бойовиків організації склала зброю. Водночас багато бойовиків не мали наміру здаватися владі і виступили

за продовження боротьби. За цих умов поліція Іспанії продовжила проведення операцій у різних містах країни проти діючих бойовиків ГРАПО [6]. У 1987 році, незважаючи на те, що Іспанія вже давно перетворилася на демократичну країну, ГРАПО провела реорганізацію для подальшого проведення збройних акцій проти іспанського уряду [6]. Протягом періоду 1988 – 2000 років бойовики ГРАПО здійснили низку викрадень, вбивств, збройних нападів на відділення банків, було заміновано ряд підприємств та державних закладів. Після проведених у 2002 році арештів, під час яких поліція знову спромоглася завдати організації серйозного удару, заарештувавши 14 активістів, група була дуже ослаблена, але не припинила своєї діяльності [6].

В цей період в Іспанії було прийнято ще один важливий нормативний акт – Королівський указ 1311/1998 від 28 жовтня 1998 року «Про відшкодування збитків жертвам озброєних бандитських формувань та терористичних елементів». Даний Указ докладно регламентував порядок та умови виплати матеріальної компенсації потерпілим від терористичних актів. Відповідно до Указу були створені спеціальні органи з розслідування та розгляду справ про терористичну діяльність – Центральний слідчий орган та Національний суд [1, с. 116–120].

Зрештою іспанське судочинство звернуло увагу і на політичну діяльність Комуністичної партії Іспанії (відродженої). Вбачаючи у ній «дах» для збройної боротьби ГРАПО, у 2003 році уряд Іспанії прийняв рішення про призупинення діяльності Комуністичної партії Іспанії (відродженої), звинувачуючи у співробітництві з терористичною організацією ГРАПО [6].

Відповідно до даних іспанської поліції організація ГРАПО зберігає свою боєздатність і досі та підтримує тісні контакти з такими організаціями як ЕТА, «Озброєна група Галісії» (організація радикального націоналізму) та іншими [6]. Іспанській поліції та спецслужбам так і не вдається повністю ліквідувати осередки ГРАПО та виявити їхню мережу існування. Цей свідчить про те, що у найближчому майбутньому Іспанія може знову зіштовхнутися з ідеями ліворадикальних галісійських бойовиків в озброєні формі [6].

Діяльність ліворадикальних терористичних організацій відбувалася на фоні зростання активності терористичних груп і правого толку, серед яких слід зазначити такі ультраправі організації як: «Антикомуністичний апостолічний альянс» (або «Три А»), «Батальйон іспанських басків», «Нова сила», «Фронт молоді», «Револьюційна національна молодь», «Шоста група А. Гітлера», «Команда Беніто Муссоліні», «3 жовтня», «Новий порядок», «Народна католицька армія». У 1976 році праві організували серію з 30 вибухів у різних закладах в Мадриді. Вони причетні до цілої низки терактів, чисельних вибухів бомб та підпалів у громадських місцях, а також розправ зі своїми опонентами з лівого крила [12].

Головною причиною радикалізації іспанського суспільства є те, що з одного боку культурне розмаїття регіонів Іспанії і прагнення етнічних груп до збереження власної мови, культури і традицій в межах національних автономій сприяло формуванню погляду на державу як інститут гноблення людини, а з другого історичні особливості формування іспанської держави сприяли сприйняттю королівської влади як інстанції захисника інтересів великих латифундистів, які завжди переймалися лише про власні статки. У результаті цього з'явився іспанський феномен, коли на одних й тих самих територіях діяли різноманітні як ліворадикальні, так і праворадикальні групи, які одночасно протидіяли центральній владі та вели боротьбу між собою. Й хоча це проявлялося у всіх регіонах з різним ступенем інтенсивності, але ці факти стали жорсткою реальністю національного політичного ландшафту [13]. Прикладом такого симбіозу може бути діяльність таких відомих організацій як ЕТА («Країна Басків та свобода» – «Euskadi Ta Askatasuna»), каталонська («Терра Льюре» – «Вільна земля»), Рух за автономію та незалежність Канарського архіпелагу (MPAІАС – Movimiento Porla

Autodeterminación Independencia del Archipiélago Canario), Партизанська армія вільного галісійського народу (галіс. Ejército Guerrillero do Povo Galego Ceive – EGPGC, исп. Ejército Guerrillero del Pueblo Gallego Libre), ТЕРРА ЛЬЮРЕ (Terra Liure – Вільна Земля), яка виникла у провінціях Каталонія та Валенсія у 1970-х роках тощо [14].

Це свідчить, що історія становлення політики іспанського уряду щодо боротьби з тероризмом і екстремізмом була суперечливою й національно-особливою водночас. Підґрунтя такого твердження надає вона (історія) сама, адже перші кроки у цій політиці були пов'язані з хвилею радикалізму самої влади. Перш за все йдеться про прийняття на озброєння відповідними структурами так званих «брудних технологій», які опрацювали спецслужби США в країнах Латинської Америки у 60-х роках ХХ століття як відповідь на Кубинську революцію. До останніх слід віднести створення «ескадронів смерті» – «Антитерористична Група Визволення» (GAL-Grupo Antiterrorista de Liberación). Це сталося у першій половині 80-х років, коли ЕТА стала впливовою організацією і реальною загрозою іспанської державності. І як не парадоксально це звучить – це відбулося після приходу до влади Іспанської соціалістичної робочої партії (ІСРП), яка сповідувала ідеї солідарності, справедливості і свободи. GAL об'єднала найбільш рішуче налаштованих представників органів правопорядку, та вела боротьбу з терористами їхніми ж методами, які включали викрадення та вбивства лідерів терористичних формувань. Результатом діяльності групи з 1983 по 1987 роки стало знищення 27 осіб прищепних до терористичної діяльності [12; 14].

Наступним кроком уряду стала більш тісна співпраця між спецслужбами Іспанії й Франції. Особливо помітною вона стала на початку 80-х років, тобто під час найвищої активності ЕТА. Згідно домовленостей між країнами було створено дві групи. Місією першої групи стала протидія ісламському тероризму, який почав набирати силу в двох країнах, місією другої – боротьба з ЕТА. На додаток спільна робота суддів та поліції дозволила оперативно приймати рішення про прослуховування, стеження та арешти осіб, які були запідозрені у тероризмі [11].

Слід сказати, що така практика боротьби з терористичним рухом вже через деякий час дала певні політичні і соціальні результати. Частина політичних сил, які підтримували ЕТА відкрито розірвали з нею будь-які зв'язки, частина вийшла з організації і легалізувалися у політичному просторі, а в іспанському суспільстві зростала хвиля невдоволення діями терористів, що несли соціальне напруження. Викликом для терористів стали й мітинги і демонстрації щодо підтримки політики центрального уряду та осуду дій терористів.

Певні зрушення у позитивному напрямку спостерігалися і в діяльності самих спецслужб. У жовтні 2001 року замість Вищого центру інформації та оборони (CESID-Centro Superior de Información de la Defensa), на який покладалися завдання координації всієї роботи щодо протидії тероризму був створений Національний центр розвідки (CNI – Centro Nacional de Inteligencia). У CNI увійшли 2,5 тисячі агентів CESID, а сам він перетерпів суттєві організаційні зміни. Директором нової спецслужби став колишній керівник CESID. У відповідності до нового закону, який визначив повноваження нової структури головним об'єктом її діяльності стало угруповання баскських сепаратистів ЕТА [11].

Проте Центр почав виконувати й інше не менш важливе завдання – відстежувати діяльність різноманітних ісламських структур екстремістського характеру, які в силу соціального положення та етнічних відмінностей вихідців з країн Магрибу мали значний вплив на цей прошарок суспільства. В першу чергу йшлося про розповсюдження релігійних ідей у формі радикального фундаменталізму. Оскільки відсоток вихідців з Магрибу в іспанському соціумі постійно зростає, то перед Центром повстало завдання переосмислення небезпек національній безпеці іспанської держави. Керівництво Центру зробило висновок, що рівень

загрози іспанської державності надходить не стільки від ультралівих і навіть не від національно-визвольних рухів Країни Басків, Галісії та Каталонії, скільки від радикально-фундаменталістських угруповань, що стали популярними серед молодих мігрантів з країн Північної Африки [3].

Таке переосмислення рівня терористичної загрози мало під собою певні підстави, адже вже на початку дев'яностих років минулого століття територію Іспанії почали активно використовувати численні терористичні угруповання ісламістського характеру. Найбільш відомою з них була Озброєна Ісламістська Група (GIA) з Алжиру. І хоча метою Групи була територія Франції і Німеччини в Іспанії вона планувала низку терористичних актів проти єврейської общини в Іспанській Барселоні. Це стало відомим після успішної спільної операції спецслужб Франції й Іспанії в 1994 році [3].

Те, що Центр правильно визначив джерело національній безпеці Іспанії засвідчили теракти у березні і квітні 2004 року в передмісті Мадриду, які були пов'язаних з діяльністю структур, які сповідували іслам. За підсумками вибухів 11 березня загинуло 192 особи та 1400 отримали поранення [15], а в квітні у Леганесі (передмістя Мадриду) група ісламістів під час штурму спецназом будівлі підірвали себе, здійснивши самогубство. Слід зазначити, що це був перший випадок застосування терористів смертників не лише в Іспанії, але й в Європі [16].

Масштаб виклику національній безпеці, який стали осмислювати в іспанських політичних й урядових колах відобразився на низці кроків в оновлені антитерористичної політики влади, які були здійснені після таких трагічних подій. По-перше, була проведена масштабна реформа спецслужб країни, відповідальних за попередження терактів. Реформування відбулося також й в силових структурах країни – Національній гвардії, Цивільній гвардії (жандармерії) та у Національному розвідувальному центрі при Міністерстві оборони. Наприклад, перебудова Національної поліції перш за все стосувалася появи поліцейської розвідувальної служби. Штати служби були розширені як в центрі, так і на місцях. Акцент у її діяльності було зроблено на агентурну роботу з метою своєчасного виявлення угруповань міжнародних терористів на території країни. За вихідцями з мусульманських країн, які потрапили в поле зору правоохоронців у зв'язку з пропагандою екстремістських поглядів, зокрема ідей джихаду, було встановлено жорсткий контроль. В їх середовище було впроваджено співробітників, а також залучені до співробітництва з поліцією десятки осіб з числа емігрантів [14]. У травні 2004 року іспанський уряд затвердив положення про створення Національного центру координації боротьби проти тероризму (CNCA – Centro Nacionalde Coordinación Antiterrorista). Головним завданням центру стало обробка інформації, отриманої спецслужбами, поліцією, Національним розвідувальним центром, а також від спецслужб інших країн світу. CNCA повинен був покінчити з неузгодженістю дій різних правоохоронних служб у боротьбі проти баскської ЕТА та ісламістських груп. Як було заявлено на засіданні ради міністрів, прикладом для створення CNCA були британський JTAC та американський TTIC, які входять до англосаксонської мережі обміну даними про терористів. Крім того, уряд країни прийняв рішення вести більш жорсткий контроль мечетей в Іспанії, оскільки їх кількість в країні останнім часом зростає, причому до цього часу цей процес зовсім не контролювався [11].

У січні 2005 року на антитерористичну діяльність служб було збільшено бюджетні витрати до 900 млн. євро та прийнято рішення про значне збільшення штату співробітників. З цією ж метою чисельність поліції та цивільної гвардії була збільшена на 36 тисяч осіб (до того в країні було 48 тисяч поліцейських та 70 тисяч агентів цивільної гвардії) [10]. В цілому ж інформаційно-розвідувальному й координаційному навантаженню в роботі всіх державних структур приділялася неабияка увага.

По-друге, у протистоянні з терористичними структурами іспанські силовики зробили ставку на міжнародне співробітництво. В першу чергу це торкнулося такого надто чутливого питання як обмін інформацією. Були встановлені контакти з спецслужбами Німеччини, США, Великобританії та Ізраїлю. Зокрема ізраїльські інструктори зайнялися навчанням іспанського поліцейського спецназу прийомам дій у екстремальних умовах, при захопленні терористами заручників тощо. З метою покращення координації дій трьох провідних спецслужб був створений спеціальний Центр зі спільною базою даних [15]. Наслідком цієї співпраці стала інформація що дуже багато терактів міжнародного масштабу були підготовлені на території Іспанії. Згідно даних іспанських спецслужб, прибічники Усами бен Ладена підготували в Іспанії не лише теракти у Мадриді 11 березня, але й у Касабланці (Марокко), Йербе (Туніс), проти посольств США в Кенії і Танзанії, а також можливо у Стамбулі та на острові Балі в Індонезії. Крім того, встановлена причетність наявних в Іспанії ісламістів до вбивства у Нідерландах кінематографіста Тео Ван Гога. Іспанські прибічники Аль-Каїди також планували теракти в Римі, Брюсселі та Стразбурзі. Із Іспанії ісламісти фінансували також терориста Ахмада Фарокі, звинуваченого в організації вбивства у Пакистані в 2002 році журналіста з «Уолл-стріт джорнелл» Данієля Перла та замахів на пакистанського президента Первеза Мушаррафа. До того ж саме в Іспанії відбувалась підготовка до терактів 11 вересня 2001 року в США [10]. Як стверджував суддя Бальтасар Гарсон, до 1999 року ісламістські терористи використовували Іспанію виключно для відпочинку, вербування та підготовки своїх бойовиків, втім з 2001 року зважаючи на зручне географічне розташування держави та незахищеність кордонів, поступово перетворилася на важливу міжнародну базу ісламістського тероризму. За даними іспанських спецслужб, зараз і Іспанії діють більше 300 ісламістських терористів, багато з яких приймали участь у Чечні та Афганістані [11].

По-третє, 18 березня 2005 року уряд Іспанії схвалив проект нового закону «Про національну оборону Іспанії», який замінив закон, який діяв з 1984 року. У новому законі про оборону вперше в історії Іспанії передбачено участь збройних сил країни у боротьбі проти тероризму, причому ця участь відбувається у формі безпосередньої підтримки армією дій сил безпеки. У випадку, якщо армія буде задіяна у місіях проти тероризму за кордоном, парламент має дати на це згоду. Доречи, прецеденти використання збройних сил Іспанією проти терористів були зафіксовані ще до прийняття цього закону. Після терактів 11 березня 2004 року у Мадриді військові були задіяні для охорони залізниці країни, патрульовані вокзалів і аеропортів та для забезпечення безпеки під час масштабних заходів [17]. У відповідності до нового закону у червні 2005 року з'явилася нова спецслужба. На базі колишнього Розвідувального управління Генерального штаба оборони був створений новий орган – Розвідувальний центр збройних сил (CIFAS – Centrote Inteligenciadelas Fuerzas Armadas) [17]. Силі акції по затриманню терористів стала проводить Група з спецоперацій (GEO – Grupo Especialparalas Operaciones). Доречи, саме бійці GEO брали участь у затриманні основних підозрюваних у організації березневих терактів [11].

Така консолідована діяльність державних органів влади і національно-орієнтованих політичних сил в протидії терористичній загрозі засвідчила як рівень стурбованості цією проблемою з боку іспанського суспільства, так і тих політичних сил, які раніш протистояли центральній владі. Те, що для Іспанії це було надто чутливою темою свідчить той факт, що ще у 2000 році провідні партії Іспанії домовилися не використовувати в партійних інтересах боротьбу проти тероризму та прийняли так званий «Антитерористичний пакт». Пакт наголошував на тому, що всі політичні сили країни зацікавлені у збереженні єдності у питаннях пов'язаних з терористичною загрозою і зобов'язалися: не допускати конфронтації між партіями кожен раз, коли відбуваються теракти, не вести переговори в

з терористами задля особистих політичних цілей, не критикувати уряд за його методи боротьби. Для усунення недоліків антитерористичної діяльності використовується інший механізм, а саме закритий діалог між партіями. Після 11 березня була створена спеціальна парламентська комісія, яка розглядає нові заходи боротьби проти тероризму [17].

Консолідовано всі політичні сили країни виступили і за посилення співпраці Іспанії в антитерористичній боротьбі в рамках Євросоюзу, а також з різноманітними міжнародними спеціалізованими закладами, які займаються вирішенням цього питання. З цією метою в рамках ЄС Іспанія запропонувала та спромоглася утвердження європейського ордеру на арешт та видачу можливих терористів (European Warrant Order). Відповідно до нього рішення про арешт прийняті будь-яким суддею на території ЄС негайно повинні були виконуватися у всіх країнах Євросоюзу. Слід зазначити, що в Європі органи захисту правопорядку саме Іспанії та Франції наділені найбільшими повноваженнями у сфері «боротьби з тероризмом в межах ЄС» [16]. Завдяки позиції Іспанії та низки європейських країн було створено підґрунтя для об'єднання зусиль європейських держав у розвитку внутрішнього та міжнародного законодавства в області боротьби з тероризмом. Іспанія та країни ЄС не лише здійснили структурні зміни у чинному законодавстві, але й прийняли низку спеціальних антитерористичних законів. Одночасно з початком роботи зі створення антитерористичного законодавства в Західній Європі та США почала складатися так звана «нова юридична культура».

Слід зазначити і той факт, що до цієї кропіткої роботи було активно залучено Міністерство закордонних справ країни. На початку 90-х років минулого століття по лінії МЗС Іспанії з'явилися нові напрямки діяльності, серед яких особливе місце зайняли укріплення демократичних режимів, захист прав людини, міжнародне співробітництво в цілях розвитку, боротьба з піратством, міжнародним тероризмом та злочинністю [18].

Сьогодні Іспанія нарівні з такими країнами ЄС як Франції і Великобританія вважається країною з зразковим антитерористичним законодавством. Але на відміну від французького та англійського, іспанське законодавство не містить прямого закріплення поняття «тероризм». Відповідно до Кримінального кодексу 1995 року, іспанський законодавець виділяє терористичні злочини з числа загально-кримінальних, на основі певних ознак. Відсутність дефініції в Кримінальному кодексі Іспанії компенсується наявністю судових визначень цього явища. У 1997 році постановою верховного суду Іспанії дало визначення тероризму, під яким розумілася запланована діяльність, яка здійснюється індивідуально або у складі організації, багаторазово або одноразово, шляхом проведення акту, спрямованого на створення серйозної нестабільності, соціального страху або порушення суспільного спокою, з метою підризу в цілому або частково соціального та політичного порядку [19]. Таким чином, іспанське право у законі та судовій практиці виділяє комплекс рис терористичного діяння. Водночас, слід відмітити, що законодавство Іспанії не містить спеціальних норм, які стосуються міжнародного тероризму [19].

Після вступу в дію Рамочного Рішення ЄС 2002 року щодо посилення протидії терористичній загрозі Іспанія внесли незначні корективи у правову базу, присвячену тероризму. Проте Іспанія зберегла свою національну специфіку і пішла шляхом криміналізації будь-якої діяльності терористичних груп, без розкриття в законі конкретних означень їх кримінального поведіння [18].

Значним кроком у боротьбі з терористичною загрозою в Іспанії стало прийняття 31 травня 2012 року Національної стратегії в сфері безпеки 2013. У відповідності до Стратегії урядом Рахоя був розроблений проект Органічного закону «Про національну безпеку», який 16 січня 2015 року було схвалено Радою міністрів та направлено до Державної Ради. Після проходження встановленого законом

порядку та формальних процедур, в країні вперше прийнято закон про «Про національну безпеку», який визначив основні принципи та зміст діяльності щодо забезпечення безпеки держави та громадян Іспанії, компетенцію та повноваження органів та осіб в сфері безпеки, а також встановив правила та підходи у розробці Стратегії національної безпеки. На сьогодні Національна стратегія в сфері безпеки є основним документом, який регулює цю сферу та відображає актуальні ризики і загрози, які відповідають глобальним змінам та стосуються держави і суспільства. Зазначена Стратегія є основним документом, який констатує 12 ризиків для національної безпеки Іспанії, а саме: збройні конфлікти, тероризм, кіберзагрози, організована злочинність, економічна та фінансова нестабільність, енергетична вразливість, нелегальна еміграція, розповсюдження зброї масового ураження, шпигунство, надзвичайні ситуації природного характеру та катастрофи, вразливість морських кордонів та об'єктів життєзабезпечення та основних служб. Зокрема, що стосуються тероризму в документі йдеться про національний та міжнародний тероризм: в Іспанії це баскські сепаратисти з угруповання ЕТА, а також міжнародні терористичні організації. В Стратегії зроблено наголос, що боротьба з тероризмом повинна вестися з дотриманням прав людини та законів правової держави. Наступним важливим кроком стало прийняття Стратегії зовнішньої політики 2014, яка має описовий характер викликів та загроз, з якими Іспанія зіткнулась у XXI столітті [18; 19]. В цілому ж Стратегія національної безпеки 2013 і Стратегія зовнішньої політики 2014 – це взаємодоповнюючі документи, які регулюють зовнішню політику Іспанії та враховують різноманітні фактори міжнародної обстановки, які Іспанія намагається використати для реалізації зовнішньополітичного курсу як розвинутої демократичної держави, яка посідає певне місце в системі міжнародних відносин.

У якості загального **висновку** можна сказати наступне. Сьогодні у політиці протидії внутрішньому і міжнародному тероризму уряд, провідні політичні сили і суспільство Іспанії виступають з консолідованих позицій. Як свідчать події минулого і нового століття цей шлях для іспанської спільноти виявився не таким й легким. Але головне полягає у тому, що в суспільній свідомості стверджується думка, що тероризм є проблемою відчуження, яке проявляється як на індивідуальному, так на соціально-культурному рівні певних етноспільнот, коли стає можливим в феномен самоідентифікації привнести елемент особливості і зверхності над іншими, за якими слідує невизнання, несприйняття і агресія.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Власов И. С. Зарубежное законодательство в борьбе с терроризмом. – М.: «Городец-издат», 2002. – 144 с.
2. Требин М. П. Терроризм в XXI веке. – Минск.: Харвест, 2003. – 816 с.
3. Сентябрев А. Проблема терроризма в Испании: поучительный опыт, – URL: <http://militaryarticle.ru/obozrevatel/2000-obozrevatel/13154-problema-terrorizma-v-ispanii-pouchitelnyj-opyt> (Дата обращения 12.05.2017)
4. Шубин А. В. Анархо-синдикализм в Испанской гражданской войне 1936–1939 гг. – М.: 2010, – URL: https://www.libtxt.ru/chitat/shubin_aleksandr/25438-anarho-sindikalizm_v_ispanskoj_grazhdanskoj_voynе_1936-1939_gg.html (Дата обращения 12.05.2017)
5. Ландабасо Ангуло А. И., Коновалов А. М. Терроризм и этнополитические конфликты: книга первая: из истории басков. – М.: Огни, 2004. – 384 с.
6. Полонский И. ФРАП и ГРАПО. Как Испания стала ареной террористических атак радикалов // Военный архив, 28 июля 2015 (4-10)
7. Хенкин С. Россия и Евроатлантическое сообщество. Потенциал регионального сепаратизма в Испании, – URL: <http://russiancouncil.livejournal.com/29086.html> (Дата обращения 12.05.2017)
8. Майданик К. Испанский анархо-синдикализм в первый период национально-революционной войны 1936–1939 гг. // Из истории освободительной борьбы испанского народа. Сборник статей. – М.: Издательство Академии наук СССР, 1959, – URL: <http://saint-juste.narod.ru/maidanik.html> (Дата обращения 12.05.2017)

9. Ландер И. «Негласные войны. История специальных служб 1919–1945». – М.: 2007. – 147 с.
10. Красный террор в Испании, 26.02.2006, – URL: www.lindarevista.es-spain.kp.ru (Дата обращения 12.05.2017)
11. Спецназ Испании, Grupo Especial paralas Operaciones, – URL: <http://www.agentura.ru/dossier/spain/spesnaz/> (Дата обращения 12.05.2017)
12. Терроризм и террористы. Справочник, – URL: www.universalinternetlibrary.ru (Дата обращения 12.05.2017)
13. Centro Superior de Estudios de la Defensa Nacional Monografias del CESEDEN, conclusiones XLIII cursomonográfico: «Las organizaciones internacionales y la lucha contra el terrorismo», Ministerio de Defensa, Enero, 2005, 488 p. – URL: http://www.portalcultura.mde.es/Galerias/publicaciones/fichero/Monografia_075.pdf (Accessed 12.05.2017)
14. ЭТА – Баскские, – URL: www.chuchotezvous.ru (Дата обращения 12.05.2017)
15. Чему научила испанцев трагедия 11 марта 2004 года, 28.01.2011, – URL: <http://www.dw.com/ru/-DWMadeforminds> (Дата обращения 12.05.2017)
16. AntiterrorToday, Система мер борьбы с терроризмом по странам // Система антитеррористического противодействия в Испании, 25 ноября 2013, – URL: <http://antiterrortoday.com/antiterror/sistema-mer-borby-s-terrorizmom-po-stranam/at-v-ispanii/1778-sistema-antiterroristicheskogo-protivodejstviya-v-ispanii> (Дата обращения 12.05.2017)
17. Косяк Е. В., Концептуальные основы и приоритеты внешней политики Испании в контексте формирования полицентричной системы международных отношений (2000–2014 гг.): диссертация канд. полит. н., – Москва, 2015. – 240 с.
18. Chernyadyeva N. A. The peculiarities of harmonization of national anti-terrorism legislations in the EU states today // Вестник Волгоградского Государственного университета. Серия 5, Юриспруденция 2015, № 1 (26), 13.11.2015, – URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=23139120> (Дата обращения 12.05.2017)
19. Система мер борьбы с терроризмом по странам // Система антитеррористического противодействия в Испании, 25 ноября 2013, – URL: <http://antiterrortoday.com/antiterror/sistema-mer-borby-s-terrorizmom-po-stranam/at-v-ispanii/1778-sistema-antiterroristicheskogo-protivodejstviya-v-ispanii> (Дата обращения 12.05.2017)

REFERENCES:

1. Vlasov I. S. Zarubezhnoe zakonodatel'stvo v bor'be s terrorizmom [Foreign law in the fight against terrorism]. – М.: «Gorodets-izdat», 2002. – 144 s.
2. Trebin M. P. Terrorizm v XXI veke [Terrorism in the XXI century]. – Minsk.: Kharvest, 2003. – 816 с.
3. Sentyabrev A. Problema terrorizma v Ispanii: pouchitel'nyy opyt [The problem of terrorism in Spain: an enlightening experience], – URL: <http://militaryarticle.ru/obozrevatel/2000-obozrevatel/13154-problema-terrorizma-v-ispanii-pouchitelnyj-opyt> (Accessed 12.05.2017)
4. Shubin A. V. Anarkho-sindikalizm v Ispanskoj grazhdanskoj voyne 1936–1939 gg. [Anarcho-syndicalism in the Spanish civil war 1936-1939] – М.: 2010, – URL: https://www.libtxt.ru/chitat/shubin_aleksandr/25438-anarho-sindikalizm_v_ispanskoj_grazhdanskoj_voyne_1936-1939_gg.html (Accessed 12.05.2017)
5. Landabaso Angulo A. I., Konovalov A. M. Terrorizm i etnopoliticheskie konflikty: kniga pervaya: iz istorii baskov [Terrorism and ethno-political conflicts: the first book: from the history of Basque]. – М.: Ogni, 2004. – 384 с.
6. Polonskiy I. FRAP i GRAPO. Kak Ispaniya stala arenoy terroristicheskikh atak radikalov [FRAP and GRAPO. As Spain has been the scene of terrorist attacks by radicals] // Voennyy arkhiv, 28 iyulya 2015 (4-10)
7. Khenkin S. Rossiya i Evroatlanticheskoe soobshchestvo. Potentsial regional'nogo separatizma v Ispanii [Russia and the Euro-Atlantic community. The potential of regional separatism in Spain], – URL: <http://russiancouncil.livejournal.com/29086.html> (Accessed 12.05.2017)
8. Maydanik K. Ispanskiy anarkho-sindikalizm v pervyy period natsional'no-revoljucionnoy voyny 1936–1939 gg. [Spanish anarcho-syndicalism during the first period of the national-revolutionary war of 1936–1939] // Iz istorii osvoboditel'noy bor'by ispanskogo naroda. Sbornik statey. – М.: Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR, 1959, – URL: <http://saint-juste.narod.ru/maidanik.html> (Accessed 12.05.2017)
9. Lander I. «Neglasnye voyny. Istoriya spetsial'nykh sluzhb 1919–1945» [«Silent war.

History of special services 1919–1945»]. – М.: 2007. – 147 с.

10. Krasnyy terror v Ispanii [The red terror in Spain], 26.02.2006, – URL: www.lindarevista.es-spain.kp.ru (Accessed 12.05.2017)

11. Spetsnaz Ispanii, Grupo Especial paralas Operaciones [Special forces of Spain, Grupo Especial paralas Operaciones], – URL: <http://www.agentura.ru/dossier/spain/specnaz/> (Data obrashcheniya 12.05.2017)

12. Terrorizm i terroristy. Spravochnik [Terrorism and terrorists. Reference], – URL: www.universalinternetlibrary.ru (Accessed 12.05.2017)

13. Centro Superior de Estudios de la Defensa Nacional Monografías del CESEDEN, conclusiones XLIII curso monográfico: «Las organizaciones internacionales y la lucha contra el terrorismo», Ministerio de Defensa, Enero, 2005, 488 p. – URL: http://www.portalcultura.mde.es/Galerias/publicaciones/fichero/Monografia_075.pdf (Accessed 12.05.2017)

14. ETA – Baskiskie [ETA – Basque], – URL: www.chuchotezvous.ru (Accessed 12.05.2017)

15. Chemu nachila ispantsev tragediya 11 marta 2004 goda [aught the Spaniards the tragedy of 11 March 2004], 28.01.2011, – URL: <http://www.dw.com/ru/> - DWMadeforminds (Accessed 12.05.2017)

16. AntiterrorToday, Sistema mer bor'by s terrorizmom po stranam [AntiterrorToday, the System of measures to combat terrorism countries] // Sistema antiterroristicheskogo protivodeystviya v Ispanii, 25 noyabrya 2013, – URL: <http://antiterrortoday.com/antiterror/sistema-mer-borby-s-terrorizmom-po-stranam/at-v-ispainii/1778-sistema-antiterroristicheskogo-protivodejstviya-v-ispainii> (Accessed 12.05.2017)

17. Kosyak E. V., Kontseptual'nye osnovy i priority vneshey politiki Ispanii v kontekste formirovaniya politsetrichnoy sistemy mezhdunarodnykh odnosheniy (2000–2014 gg.) [Conceptual framework and priorities of the foreign policy of Spain in the context of formation of a polycentric system of international relations (2000-2014 yy)]: dissertatsiya kand. polit. n., – Moskva, 2015. – 240 s.

18. Chernyadyeva N. A. The peculiarities of harmonization of national anti-terrorism legislations in the EU states today [Peculiarities of harmonization of national anti-terrorist legislations in the EU] // Vestnik Volgogradskogo Gosudarstvennogo universiteta. Seriya 5, Yurisprudentsiya 2015, № 1 (26), 13.11.2015, – URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=23139120> (Accessed 12.05.2017)

19. Sistema mer bor'by s terrorizmom po stranam [The system of measures to combat terrorism countries] // Sistema antiterroristicheskogo protivodeystviya v Ispanii, 25 noyabrya 2013, – URL: <http://antiterrortoday.com/antiterror/sistema-mer-borby-s-terrorizmom-po-stranam/at-v-ispainii/1778-sistema-antiterroristicheskogo-protivodejstviya-v-ispainii> (Accessed 12.05.2017)

Саган О. В., аспирантка Национального института стратегических исследований при Президенте Украины (Киев, Украина), E-mail: olia.sagan@yandex.ua

Испания в противодействии экстремизму и терроризму в период новейшей истории.

Аннотация. В статье анализируются национальные особенности проявлений террористической угрозы в Испании, её основания и политика противодействия экстремизму и терроризму испанского правительства в условиях распространения мирового террористического интернационала.

Ключевые слова: терроризм, гражданская война, радикальные организации, национальный раскол, конфликт, национально-освободительные движения, террористические организации, государственная безопасность, политика противодействия экстремизму и терроризму.

Sagan O., postgraduate student of the National Institute for Strategic Studies (Kiev, Ukraine), E-mail: olia.sagan@yandex.ua

Spain in combating extremism and terrorism during the modern history.

Abstract. Analysis features of the national terrorist threat in Spain, its background and policies combating extremism and terrorism, the Spanish government in terms of the spread of global terrorism International.

Several conditions determine the relevance of the subject.

The first fact is that the problem of terrorism and extremism did not pass such a prosperous

European country like Spain, which in the period of its modern history, namely since the return to power of King J. Carlos was in a state of civil conflict.

The second – the multiethnic character of the national identification system and features large national groups in the country are those sensitive topics that allow ambitious politicians for their own purposes to manipulate the public consciousness, where the historic remains of extremism and radicalism take place.

Keywords: *terrorism, civil war, radical organizations, national split, conflict, national liberation movements, terrorist organizations, state security, policy of countering extremism and terrorism.*

УДК 304.42

Суріна Г. Ю.,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії освіти, теорії й
методики суспільствознавчих предметів
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
(Миколаїв, Україна), E-mail: asurina@mail.ua

ПОНЯТТЯ «ПАРТИЦИПАЦІЯ»: ГЕНЕЗА І АКТУАЛЬНІСТЬ

Анотація. *Досліджуються джерела виникнення і еволюції поняття «партиципація». Розглядаються сучасне розуміння даного поняття і можливості його використання в процесі інституціоналізації громадянського суспільства.*

Ключові слова: *громадянське суспільство, партиципація, емпатія, партиципаторні дії, партиципаторний бюджет, громадянська партиципація, суспільна партиципація.*

Актуальність даної теми визначається тим, що на сьогодні державні інститути представницької демократії у багатьох країнах переживають кризу. Спількування між громадянами і владою відбувається головним чином у звичних площинах, які не передбачають діалогу: прохання, жалоба, звинувачення. Тенденції падіння довіри до влади спостерігаються як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Тому дуже затребуваним постало питання формування громадянського суспільства в пострадянських країнах, зокрема в Україні. Основу становлення громадянського суспільства складають актуальні життєві потреби та інтереси людей, для забезпечення яких ними утворюються ті чи інші суспільні об'єднання. Отже, громадянське суспільство передбачає встановлення ефективного соціального зв'язку між індивідами. Однією з провідних засад на цьому шляху постає ідея місцевого самоврядування, яка наголошує на відносній автономії організацій та запровадженні різних форм публічної влади. В процесі формування громадянського суспільства держава поступово передає, а інституції громадянського суспільства відповідно перебирають на себе повноваження щодо контролю над певними сферами соціальної життєдіяльності.

Одним із чинників формування місцевого самоврядування на всіх рівнях його організації може стати так звана «партиципація» (від франц. participation – діяльна співпричетність), поняття яке вбирає у себе пошук механізмів можливої взаємодії, налагодження каналів зв'язку з працівниками або населенням, підвищення їх організаційної і громадської активності.

Отже, метою даної статті постає дослідження джерел виникнення поняття «партиципація», простеження певних виявів його еволюції, його сучасного розуміння і можливостей застосування в процесі інституціоналізації громадянського суспільства.

Термін «партиципація» увійшов в широкий обіг з праць представника французької соціологічної школи Л. Леві-Брюля, який позначив ним особливість психіки первісної людини, її здатність до співпричетності з тотемом, племенем, з